

Başlık/ Title: Çeviri Üzerinden Kültürlerarasılığın Okumak

Yazar/ Author

Fatma Gimatdinova

İlyas Öztürk

ORCID ID

0000-0002-3383-5296

0000-0003-3742-0503

Bu makaleye atf için: Fatma Gimatdinova- İlyas Öztürk, Çeviri Üzerinden Kültürlerarasılığın Okumak, KARE, *Özel Sayı (2021)*: 115-132.

To cite this article: Fatma Gimatdinova- İlyas Öztürk, Understanding Interculturality Through Translation, KARE, *Special Issue (2021)*: 115-132.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 8 Haziran / June 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

DRJI

EuroPub

MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Fatma GİMATDİNOVA* İlyas ÖZTÜRK*

ÇEVİRİ ÜZERİNDEN KÜLTÜRLERARASILIĞI OKUMAK

Özet: Kültürlerarası iletişimin temel aracı dil, dolayısıyla “çeviridir”. Çeviri son yıllarda bilimsel, teknolojik ve tüm meslek alanlarında kaçınılmaz bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. Her metin, belli bir kültürün eseri ve yansıması olarak işlev görür. Metnin işlevini de çeviri, disiplinler arası iletişimsel rol oynayarak yürütür. Günümüzde, kültür, kültürlerarası, çok kültürlülük (Kultur, Interculturalitaet, Transculturalitaet, Multiculturalitaet, Culture, Interculturality, Transculturality, Multiculturalism) kavramları sık sık kullanılmaktadır. Bu kavramlar, halkların ve kültürlerin daha iyi tanınmasını ve anlaşılmasını sağlamaktadır. Öte yandan, çeviri eyleminde kültürel farklılıklar önemli bir sorun olarak görülmektedir. Bu sorunu aşmak için uzman çevirmenlere gerek duyulmaktadır. Bu bağlamda kültür, kültürlerarası, kültürlerarasılık, çok kültürlülük kavramlarını ve işlevlerini irdelemek ve anlamak çevirmenin kazanımları arasında yer almaktadır. Farklı kültürlerde talep edilen iletişimin temeli, çevirmenin kültür konusunda edincine bağlıdır. Tercümede, kültür edinci önemli bir unsurdur. Her dil bir kültür yansımasıdır ve çeviri sürece o kültürü yansıtır. Bu kadar çok farklı kültüre sahip küresel bir dünyada yaşadığımız gerçeğini inkâr etmek mümkün değildir. Aslında, diğer ulusların kültürlerinin bilgisi hayatımızın birçok alanında çok önemlidir. Çok kültürlülük, farklı kültürlerin ve etnik grupların aynasıdır. Küresel dünyaya baktığımızda, kendi milletinizden farklı birilerini duymak ya da birileri ile karşılaşmak çok yaygın olmaktadır. Dolayısıyla, kültür kimliğimizi şekillendirerek, davranışlarımız etkiler. Böylece, bugünlerde kültürel çeşitliliğin çok önemli bir faktör haline geldiği bir dünyada, başkalarının kültürlerine saygı duymamız önemli bir unsur olarak görülür. Başkalarının kültürü kendi hayatımıza renk katarak, ancak zenginleştirmektedir Kültürlerarasılığı Oryantalizm bağlamında doğuyu ötekileştirme aracı olarak görenlere karşın, çevirileri ile doğu kültürünü batı edebiyatına tanıtan ve taşıyan düşünür ve çevirmenler olmuştur ve bunlar yapıtları ile, var olan ön yargıları azaltmaya yardımcı olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültürlerarası, Çok kültürlülük, Oryantalizm, Çeviri.

UNDERSTANDING INTERCULTURALITY THROUGH TRANSLATION

Abstract: The main tool of intercultural communication is the language so that's why the translation is so important in this case. In recent years, translation has been used as a kind of communication in scientific, technological and in all professional fields. Every text is a mirror of translation. It is the key for communication, which plays an important role in it. We can say that the concepts like culture, interculturality, transculturality and multiculturalism, (*Kultur, Interculturalitaet, Transculturalitaet, Multiculturalitaet*) are used a lot nowadays. These terms help us to understand and discover new cultures. On the other hand cultural differences can be seen clearly in the translation process. We need professional translators to overcome with these problems. So we can say that, the professional translator's achievement is to examine and understand the functions of the terms like multiculturalism and culture itself. The successful communication demanded in different cultures, depends on the translator's cultural competence. Cultural competence is very important in the translation process. Every language is a cultural reflection. There is no denying the fact that, we live in a global world with so many different cultures. Actually, the knowledge of other nations' cultures is so important in many

* Dr. Öğr., Üyesi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, E-Mail: fgimat@subu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3383-5296

* Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, E-Mail: ozturk@sakarya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3742-0503

aspects of our lives. Multiculturalism is a mirror of different cultures and ethnic groups. When we look upon the global world it is very common to hear or to come across someone different from your nation. So the professional translators and famous thinkers give the opportunity to those, who see the translation as the interculturality in the case of Orientalism as a misinterpretation which marginalizes the East, avoid misunderstanding and at the same time they try to introduce the Eastern culture to Western literature. In addition translation plays an important role in intercultural communications process. So culture shapes our identity and affects our behaviour. These days, we can say that, cultural diversity has become very important factor so that is why we should respect other's cultures. All these new cultures can enrich one's life.

Keywords: Culture, Interculturality, Multiculturalism, Orientalism, Translation.

Giriş

Kültürlerarasılık (interculturalitaet, interculturality): Farklı kültürlerin bireyleri ve örgütleri arasındaki ekonomik, kültürel, sosyal etkileşim sürecini tanımlar.

Her ulusun kendine özgü kültür yapısı olduğundan farklı kültürlerin tanınması, öğrenilmesi konusunda bilimsel ve teknik araştırma ve incelemeler yapılmaktadır. Her ülkeye göre kültür farklılıkları kendi doğasını korumakla birlikte, küreselleşen dünyada birçok farklılıklar karşılıklı benimsenirken, farklı ülke halklarının farklı ülkelerde yaşayarak farklı kültür elementleri ve unsurları günlük yaşamlarına taşıdıklarına tanık olunmaktadır.

Kültür bir toplumun sanatsal, yaşamsal, ruhsal eylemlerinin tümünü kapsar. Bu bağlamda, Kültür bir toplumun oluşturduğu tüm eylemleri üç kategoride kapsamaktadır:

a. Maddi Kültür: Toplumun çevre ile ilgili oluşturduğu teknolojik gelişme ve ürünlere yöneliktir.

b. Sosyal kültür: Toplumun kendi içinde oluşturduğu sosyal eylem ve kurumlara yöneliktir

c. Manevi kültür: İnanç ve sanatla ilgili tüm oluşumlara yöneliktir.

Öte yandan kültür bilimi ve kültür antropolojisi birbiriyle yakından ilgili olup araştırma alanları genellikle örtüşmektedir¹. Her ulusun kendine özgü kültür yapısı olduğu gibi, Türk kültürü de kendine özgüdür. Türk kültürü (*ekin, hars*) "manevi" ve "sosyal" yönlerden en güçlü kültürlerden biridir. Dokuzuncu yüzyılda Türklerin İslam dinini seçmesiyle başlayan manevi kültür yapısı ile, daha önceki kadim "Türk" kültür olgusuyla birleşerek köklü bir kültür yapısı oluşmuştur. Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminde gelişmiş olan batılılaşma hareketlerinin olumlu katkısı ile çağdaş Türk kültürü şekillenmiştir. Küreselleşen dünyada her kültür farklı kültürlerle iletişime girerken kendi alt yapısını ve temel değerlerini

¹ Sueda Özbent, Transkulturalitaet in der Translation. (Nobel Bilimsel Eserler, 2020), 29.

koruyarak yabancı kültürlerden de yararlanması gerekir. Bu gerçekleşmezse, yerli kültürde “yozlaşma” ve kaybolma sorunları yaşanır.

Kültürel elementler, bilişsel dilbilimin temel unsurlarını oluşturur. Bu elementler, her kültüre göre farklılıklar ve benzerlikler gösterebilir. Bu olguyu evrensellik bağlamında görmek olası. Bu ayrıca dünya dillerinde ve yapılarında da görülebilir. Bu farklılıklar ve benzerlikler kültürlerarasılığın araştırma ve inceleme alanlarına girer. Böylece kültürlerarasılıkta bilişsel bir etkileşim ve yakınlaşma da söz konusu olur. Bu çalışmaların temel kaynağında doğal olarak sorunlar ve çözümler yatar. Araştırmacılar kültürler arasındaki ortak yanları bulmaya çalışırlar. Tüm bunları, “girişim fenomenleri” (Interferenzerscheinungen) açısından mercek altına alır ve irdelerler.²

Kültürlerarası iletişim, (**interkulturelle Kommunikation, Intercultural communication**) giderek küreselleşme bağlamında önemli bir parametre olarak ortaya çıkmaktadır. Bu iletişim ağında, teknolojik yakınlaşma, kültürlerin tanınması ve ürünlerin farklı ülkelerde pazarlanması ön plana çıkar. Bu girişimler doğal olarak dil (çeviri yolu ile) gerçekleşmektedir. Dil kültürler arası ilişki ve temasın kurulmasında önemli faktör olarak görülmektedir. Bunun için son yıllarda çok dilliliğe önem verilmekte; bu bağlamda AB çok dilliliği kendi kimliği için önemli bir faktör olarak görmüş ve 2001 yılını diller yılı olarak açıklamıştır.

Kültürlerarasılıkta ve Çok kültürlülükte ortaya Çıkan parametreler

Kültürlerarasılık, modern yaşamı giderek etkilemiş ve günlük gereksinimleri de içine alan bir oluşuma ve alışkanlık sürecine sürüklemiştir. İster istemez her toplum farklı kültürleri tanımak, öğrenmek ve birlikte yaşam yollarını bulmak zorunda kalmıştır. Özellikle ekonomik, kültürel ve dilsel alanlarda yoğun çalışmaların yapılması zorunlu olmuştur.

Ekonomik alanlarda, dünya pazarlarında farklı kültürlere ait aygıt, cihaz, makine gibi endüstriyel unsurlara rastlanmaktadır ve bunların birçoğu günlük yaşamın birer parçası haline gelmiştir. Böylece, bireyler ve toplumlar çok kültürlülüğün birer parçası ve paydaşı olmuştur.

Çok kültürlülüğün dışında kalınamayacağına göre, farklı kültürleri tanımak, öğrenmek ve anlamının yaşamı kolaylaştıracağı kesindir. Böylece var olan ve kimileri tarafından sürekli ajite edilen kültürler savaşını ötelemek olası olabilir. Çünkü, düşman kültür yoktur, düşmanlaştırılan kültürler vardır.

² Adam Szeluga, “Zum Faktor, ‘Kultur’ im sprachlichen Verarbeitungsprozess”, *Interkulturelle Kommunikation) Sprache und kultur als gemeinsames Erbe im Grenzgebietstudia germanica Gedanensia* 21, Sonderband 5 (2010): 114-115.

Kültürler arası iletişim ve diyalog gerçekleştiğinde, bilgisizlik, ön yargı, yanlış anlaşılmalara ve ötekileştirme olguları büyük ölçüde azalabilir.

Eski Alman parlamento Başkanı Thierse bu bağlamda ifade ettiği görüşleri ile konuya bir şekilde açıklık getirirken, barışçıl ortak yaşam (*Koexistenz*) için kültürlerarası diyaloga ve iletişime dikkat çekmektedir:

Düşman kültür yoktur ancak düşmanlaştırılmış kültürler vardır. Başka yaşam biçimleri hakkında var olan cehalet ve bilgisizlik radikallerin yaşamasına ve etkin olmalarına zemin hazırlamaktadır. Böylece kültürler arası ön yargılar ve düşmanlık algıları oluşmaktadır. Globalleşme süreci etkin bir şekilde kültürlerarası alışverişi zorunlu kılmakta bunun için de kültürlerarası iletişimin tesis edilmesi gerekmektedir. Günümüzde kültürler değil cehalet savaşılmaktadır. Asgari şekilde de olsa "barışçıl birlikte yaşamı" (*friedliche Koexistenz*) elde etmek için aradaki gerilimleri ve farklılıkları gidermek için çaba harcamalıyız.³

Almanya'da 3 milyondan fazla Türk'ün ve 5 milyona yakın yabancıya yaşıyor olması böyle bir çabayı gerekli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında birlikte yaşamak (*Koexistenz*) için daha fazla emek harcamak gerekmektedir. Thierse'nin ülkesinde yani Federal Almanya'da yaşayan bu kadar fazla yabancıya olması, uyum ve birliktelik için gerekli çare aranmasını da önemli kılmaktadır.

Thierse, özellikle, Alman toplumunda ve tüm dünyada barışçıl bir yaşamın temini için kültürlerarası diyalogun önemine dikkat çekmektedir.

Toplumlar daha önce bilgi sahibi olmadıkları konularda, özellikle basın-yayın yolu ile yanlış bilgilenmeleri, kültürlerarası iletişimi olumsuz etkilemektedir. Böylece halklar ve uluslararası iletişim ağı aşılabilir bir durum almaktadır. Oysa XVIII. Yüzyıl Alman düşünürlerinden **Herder**, kültürlerarası iletişimin önemine; toplumların birbirlerini tanımalarının gerekliliğine o zamanlar dikkat çekmiştir. Çünkü o yıllarda Avrupa'da oryantalizm akımı devam etmekte ve doğu sürekli ötekileştirilmekte idi. Bu bağlamda bir uyarı niteliğinde olan görüşlerini şöyle açıklar:

Bir ülke hakkında karar vermek için, o ülkenin tarihini, düşünce tarzını (Mentalitaet) duygu dünyasını öğrenmeniz, tanınmanız ve nasıl yaşadıklarını görmemiz gerekir. Nasıl yetiştiklerini, hangi enstrümanla şarkı söyleyip dans ettiklerini, neleri sevdiklerini ve büyük bir tutkuyla neye âşık olduklarını, öğrenmeniz gerekir. Bütün bunları bir düşman olarak değil, bir kardeş olarak görmemiz ve değerlendirmemiz gerekir.⁴

³ Wolfgang Thierse, "Dialog der Kulturen", *Deutschland Magazin D 2* (2002): 40.

⁴ Annemarie Schimmel, *Weltpoesie ist Weltversöhnung*. (Schweinfurt: Vereröffentlichung des Förderkreises der Rückertgesellschaft E.V., 1967), 9.

Kültürlerarası ön yargıların, ötekileştirmelerin, tarihten gelen bilgisizlikten ve hoşgörüsüzlükten kaynaklandığı bir gerçektir.

Herder gibi Hamann da Alman felsefe akımının önemli kişilerinden olmakla birlikte doğu kültürünü iyi tanıyan bir edebiyatçıdır. Goethe'nin Doğu-Batı Divanı'nın oluşması onun doğu edebiyatına olan hayranlığından kaynaklanmaktadır.

Bir Alman Düşünür (Herder, XVIII. yy), bir Alman politikacının (Thierse, XXI. yy) yukarıda kültürlerarasılıkta barışçıl bir yaşam için önemli görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerin açıklandığı Avrupa'da yabancı düşmanlığının ve ötekileştirmenin, ırkçılığın artması "*Kültürler değil bilgisizlik savaşıyor*" ifadesinin doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Doğu-Batı kültürleri tarihsel süreçte sürekli karşı karşıya gelmişlerdir. Oysa aralarında farklılıklardan fazla benzerlikler vardır. Ancak sorun batının doğu kültürünü ötekileştirmesinden ve aşağı görmesinden kaynaklanmaktadır. Böylece her iki kültürde bilgisizlikten kaynaklanan ön yargılar ve uzaklaşmalar oluşmaktadır.

Batı ve doğu kültürleri bir kafanın iki yarısı gibidir. Her ikisi de birbirlerini tamamlamaktadır. Birbirlerinden öğrenecekleri çok şeylerin olduğu bilinmektedir.

Bilim tarihi, özellikle bu farklı iki kültürün buluş ve etkinliklerinden yararlanmakta insanlık tarihini oluşturan ortak unsurların varlığından söz etmektedir. Tarihsel süreçte oluşan buluşlar, icatlar ve gelişmelerin Abbasi ve Emevi dönemlerinde batıya taşınması bunun açık örnekleridir.

Kültürler arası iletişim ve aktarımda IX. yüzyıldan itibaren (Abbasi ve Emevi dönemleri) "*Beytü'l Hikme*" Bağdat Okulunda başlayan bilimsel buluş ve incelemeler önemli yer tutar. Bu dönemlerde Halife Memun ve Halife Mansur'un bilimi bilim insanlarını himaye etmesi sonucunda, Felsefe, Astronomi, Matematik, Kimya ve Tıp alanlarında buluşlar ve bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların Müslüman, Hristiyan, Yahudi ve Süryani çevirmenler tarafından (çeviri yolu ile) yapılan aktarmalarla (*Toledo*'ya) batıya taşınmıştır. Böylece batıda Rönesans'ın kapıları aralanmıştır. Batı aydınlanmasını yaşarken, doğu aynı ivmeyi yakalayamamıştır. Ancak bu gelişmeler ve bilimsel buluşlar, kültürlerarası iletişimin, kalıcı meyveleri olarak bugünkü bilgi çağının temel taşlarını oluşturmuştur.

Kültürlerarasılıkta Ötekilik ve Ötekileştirme

Aynı çeşmeden su içemeyen siyahi insanlara reva görülen uygulama, ötekileştirmeye açık bir örnek olsa gerek.⁵

⁵ <https://www.kreatifbiri.com/oteki-otekiler-ve-otekilestirme/>

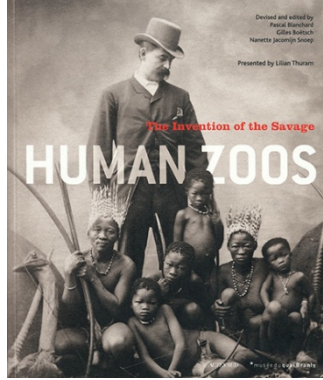
Çağdaş ötekileştirme ve ırkçılık kapsamında, ırkların biyolojik farklılıkları yanında kültürel farklılıklarının da irdelendiğine tanık olunmaktadır.

Bu yeni tanım çerçevesinde, 'ötekilerin' her başarısı, herhangi bir ırkçılığın olmadığını 'ispat etmek' için kullanılıyor. ABD'deki belli başlı her şehirde yaşanan ırk ayrımına rağmen, Cumhuriyetçilerin ten rengiyle ilgili bir meselesi olmadığı savunulmuştu. Aynı ilke şimdi sanat dünyasını da yönetmektedir. Dünya sanatı, yeni dünya düzeninin katılımcılığını göstermektedir. Aynı zamanda, farklılıkların kaynaştırılmasıyla ilgili mesajı temellendirmektedir. Silinmesi mümkün olmayan kültürel farklılıkları sergileyen sanat gayet değerli sayılmaktadır. Çünkü bu tür ayrımcı sanat yeni-ırkçılığın temel görüşünü desteklemektedir. Bu görüş de parçalanması mümkün olmayan kültürel farklılıkların, ideolojik olarak beyazların egemenliğinin sürmesini açıklayan farklılıkların var olduğunu kabul eder.

970'lerde Britanya'da artık, "etnik azınlık" denmeye başlayan Afrikalı, Asyalı halkların kültürel arzularını inkâr etmenin olanağı kalmamıştı. Ne var ki, eski görüşler terk edilerek, Britanya toplumunun değişik halklarını birleştirecek yeni politikalar geliştirmek yerine, ayrı ayrı "etnik azınlık sanatları"nın yaratılması, Güney Afrika'da ırk ayrımına uğrayan Bantustanlar misali, daha da beter bölünmelere yol açtı.

Aslında, ayrımcılık yapılmaksızın, farklı kültürlere saygı duymak, bizleri daha saygın yapmaktadır. Ne var ki, Batı'da, eşitlik isteklerini yönetmek ve denetlemek amacıyla, beyaz olmayan nüfusun etnikleştirilmesi için kültürel bir araç olarak kullanılıyor. Ayrıca emperyal mirasını terk edemeyen veya terk etmek istemeyen beyazlardan oluşan bir toplumun çelişkilerini perdelemeye hizmet ediyor. "Kültürel farklılık" merakı ve hevesi bu çerçevede anlaşılmalıdır.⁶

⁶ Sean Cubitt, *The Third Text Reader on Art, Culture and Theory*, (2016): 3-4).

Eğer bu uygulamalarla olduğu gibi, Afrika sanatının temel doğasının naiflik olduğu savunuluyor ve bu naifliğin de Batı enternasyonalizminin çeperlerine özgü olduğu iddia ediliyorsa, besbelli Afrika'nın "enternasyonalizme" girişini temsil eden sanatçılar da buna göre seçilecek; yani hiçbir zaman tam anlamıyla kabul göremeyecek. Dolayısıyla Afrikalı sanatçıların yeni şekillerde primitifleştirilmeleri kasıtlı; temelde ötekileştirmeye ve alaya almaya yönelik çirkin bir oyundur⁷

Öte yandan Žižek'e göre küresel kapitalizmin ideal ideolojisi çokkültürcülüktür. Her yerel kültüre kolonyalistlerin yerli koloni halklarına davrandığı gibi davranmaktadır; yani, geleneklerinin araştırılarak bunlara saygı gösterilmesidir. Dolayısıyla, geleneksel emperyalist kolonyalizmle, küresel kapitalizme özgü kendi kendini kolonileştirme rejimi arasındaki ilişki, Batı'nın kültürel emperyalizmi ile çokkültürcülük arasındaki ilişkiyle tıpatıp aynıdır. "[...] Çokkültürcülük yerel kültürlerle karşı Avrupa merkezci bir mesafe koyar ve saygı gösterir. Başka deyişle, çokkültürcülük, inkâr edilen, tersine çevrilmiş [...] bir ırkçılık biçimidir, "mesafeli bir ırkçılık"tır. Öteki'nin kimliğine "saygı" gösterir. Ötekini, çokkültürcü otoritenin, ayrıcalıklı evrensel konumu sayesinde sahip olduğu mesafeyi koruduğu, kendi içine kapalı, "otantik" bir cemaat olarak kabul eder. [...] Çokkültürcü doğrudan doğruya ırkçı değildir, Öteki'nin karşısına kendi kültürüne özgü değerleri çıkarmaz, ama yine de diğer kültürleri gerekli gördüğü gibi takdir (ya da tekdir) edebileceği ayrıcalıklı konumunu elinde tutar."

Sonuçta, [...] ayrı kültürel dünyaların bir arada yaşaması anlamına gelen çokkültürcülük tam da aksi bir biçimde kendini dayatmaktadır: evrensel bir dünya sistemi olarak kapitalizm. Çağdaş dünya tarihte hiç görülmediği kadar homojenleşmektedir. Toplumsal hayal gücümüz artık kapitalizmin son bulduğu bir tarihe el vermediğinden [...], eleştirel düşünce onun yerine, kapitalist dünya sistemini olduğu gibi koruyan, kültürel farklılıklar arası

⁷ Olu Oguibe, *Global Visions Towards a New Internationalism in the Visual Arts* (1994), 57.

mücadeleyle uğraşmaya başlamıştır. Böylece kapitalizm zafer yürüyüşünü sürdürürken, biz de kişisel bilgisayarlarımız üzerinden etnik azınlıkların, *gay* ve lezbiyenlerin, farklı hayat tarzlarının vs. hakları için savaş veriyoruz. Ve “kültürel çalışmalar” kılığındaki günümüz eleştirel düşüncesi, kapitalizmin devasa varlığını gizleyen ideolojik gayretleri paylaşarak onun dizginsiz yükselişine hizmet ediyor.⁸

Kültürel farkındalığını vurgulayan bir başka örnek olarak burada açıkça görülmektedir. Thanasoulas makalelerinden birinde şöyle bir olaydan söz etmektedir. Amerikalı bir İngilizce öğretmeni Filistinli çocuklara Present Perfect zamanını öğretirken şöyle bir soru sormuştur. ‘Have you ever been in Israel?’ (Hiç İsrail’de buldunuz mu) fakat büyük bir şaşkınlık içerisinde cevap olarak büyük bir sessizlik yer oluşmuştur. Çocuklardan biri, Öğretmeninin hatasını ‘Filistin’ diyerek düzeltmiştir. Amerikalı Öğretmen ‘Have you ever been in Palestine?’ olarak soruyu değiştirdiği vakit; Öğrenciler cevap vermişlerdir.⁹ Bu örnekte açık olarak dil ile kültür bir köprü olduğuna vurgu yapılmaktadır. Başkasının kültürüne saygı duymadan, sağlıklı ve olumlu bir kültürlerarası iletişim sağlanamaz.

The cultural awareness should be considered as one of the important factors in the education. (Eğitimde Kültürel farkındalık, önemli faktörlerin biri olmalıdır).¹⁰

Bu gibi söylem ve davranışların ve aşağılayıcı ifadelerin kültürlerin birbirlerini tanımalarına ve iki farklı kültüre sahip insanların “entegre” uyumlu biçimde bir arada yaşamalarına yardımcı olmadığını şimdilerdeki olay ve ırkçı yaklaşımlardan anlaşılmaktadır. Her iki kültür taraftarlarının uyum için belirgin gayretlerinin da olmadığı söylemek maalesef mümkün. Sonuçta sorunlar giderek büyümekte ve çözümsüzlüğe doğru yürümektedir. Bu açıdan bakıldığında batı merkezli oluşturulan oryantalizm olgusunda yüz yıllar boyunca bu görüş uygulama, ötekileştirme ve aşağılama tutum ve davranışlarının maalesef hala sürdürüldüğüne tanık olunmaktadır.

Said, “ötekilik” konusunu işlediği : **“İslam’ın Medya ve Popüler Kültürde Şeytanlaştırılması”** adlı röportajında medyada ve habercilikte “ötekilik” ve aşağılama kavramı üzerinde görüşlerini pragmatik olarak ortaya koymuştur.¹¹

⁸ Slavoj Žižek, “Multiculturalism or the Cultural Logic of Multinational Capitalism?”, (1997).

⁹ Dimitrios Thanasoulous, The Importance of Teaching Culture in The Foreign Language Classroom, *Radical Pedagogy*, (2001), 12.

¹⁰Pao, Dana, Sheley, Sharon, (1997), 630.

¹¹ Sut Jhally, Edward Said İle ‘Oryantalizm’e Dair (Röportaj). Çeviren: Âdem Köroğlu. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 41, (2016): 167-168).

Dil Eğitimi İle Kültürlerarasılıkta Çeviri Görünürlüğü

Bir dilden başka bir dile aktarım genelde üç farklı şekilde gerçekleşir; yazılı çeviri, sözlü çeviri, bunların birleşimi ile yazılı-sözlü çeviri yolu ile bir metnin içeriği erek dile aktarılır. Çeviri aslında bir yerelleştirme süreci olduğundan farklı kültür birikiminin ve kültürlerinin erek dillere aktarılması ile kültürlerarasılıkta iletişim kurulmuş olur. Bu iletişimi kurmak için yeterli kaynak ve erek dil becerisi olmazsa olmazdır.

Çeviriye Giriş kitabında Alekseeva çeviriye söyle ifade etmektedir; "...Yüzyıllar boyunca çeviri; modern insan tarafından vurgulanan, hoşgörü, karşılıklı yardım, iyileştirme çabası ve çevrenin koruması gibi insani değerlerin gelişmesine ve pekiştirilmesine katkıda bulunmuştur. Çeviri sayesinde Shakespeare, Goethe, Dante'yi tanıma fırsatı bulduk. Çeviri; Rus günlük kültürünü zenginleştirerek yabancı kültürlerin başarılarını, sauna, ikebana ve kahve gibi öğeleri bizim kültürümüze uyarlamıştır. Bu gerçek de çeviri sayesinde gelişen, kültürler arası iletişimin önemini vurgulamaktadır bize..."¹²

Hem yazılı hem sözlü çevirilerde söz konusu kültürel değerlerin aktarımıdır. Bunun için çevirmenlerin alanlarında uzman çevirmen yeteneğine sahip olmaları gerekir ki, farklı kültürler farklı toplumlara doğru olarak aktarılabilir. Özellikle konferans ve toplum çevirmenliğinde çevirmenin genel çevirmenlik yetenekleri yanında, özel becerilerinin de olması gerekir. Bunun için eşzamanlı çeviri veya bir metnin birebir çevirileri özel yetenek gerektirmektedir. Buna etkileşimsel yeterlilik de denebilir.

Kültürlerarasılıkta çeviri sadece dilsel aktarım olmayıp, kişisel sosyal ve toplumsal ilişki ve ilgilerin aktarımı olarak da görülmelidir. Yapılan aktarımların doğru olmasının da (alıcı) erek kitlenin de paylaşılan bilgiler için ortak paydaya sahip olması, dünya, genel bilgi dağarcığının yeterli ve aynı düzeyde olması gerekir.

Bu bağlamda, kültürlerarası iletişimde ilgili tüm kişilerin yetkinlikleri gereklidir. Bunun için, çevirmenlerde "kültürlerarası yeterlilik" aranan bir özelliktir. Başka bir deyişle, iletişim becerisi dil becerisi ile eş zamanlı yürütülmesi gerekmektedir. Böylece kişiler ve toplumlar arası kültürel aktarım "çeviri" yardımıyla tam olarak gerçekleşebilir.

Bu bağlamda, kültürlerarası öğrenmeden söz edilebilir. Bu da kültürlerarası yeterliliğe ve kazanımlara götürür. Bu da çevirinin arabuluculuk iletişim rolünü güçlendirir.

¹² İ. S. Alekseeva, Введение в переводоведение: учебное пособие. *Çeviriye Giriş Kitabı*. (Moskova 2004), 8.

Dilbilimci olarak çevirmen, yalnızca bilginin aktarımında görev alan bir "çevirmen" değildir, aynı zamanda çevirmenin kendi deneyimleri arasında kültürlerarası bir konuşmacı olarak da görülmelidir. Yani yazılı ve sözlü (çevirmen) arabulucu görevi üstlenmektedir.

Öte yandan, kültürlerarasılık eğitimi sadece okul sıralarında değil aynı zamanda hayat boyu öğrenim sürecinde elde edilebilecek bir kazanımdır ve edinimdir. Çünkü her kültürde dinamikler sürekli değişime uğrar veya yerlerini başka kazanımlar ve değer yargılar alabilir.

Bu da yine kültürlerarası iletişimin bir sonucu olarak karşımıza çıkabilir. Bunun için bilgilerin ve çeviri yeteneğinin yeni bilgilerle desteklenmesi yenilenmesi gerekir.¹³

Kültürlerarası iletişimi ve yakınlaştırmayı kolaylaştıran etkenlerken biri de öğrenci "mübdesi"dir. Bu bir öğrenci değişimidir. Bu mobilete, hem öğrenciye, hem de kültürler yaklaşması ve tanışmasına katkıda bulunur. Böylece bilgisizlikten ve cehaletten kaynaklanan "ötekileştirme" yeşerme zemini bulamaz.

Dil arabuluculuğu, çeviri kültürlerarası öğrenmeyi teşvik etmek için uygundur ve kültürlerarası becerilerini başarılı dil arabuluculuk faaliyetlerine ne ölçüde geri besleme yapabildiği hususunun araştırılması gerekir.

Kültürel arabuluculuk için hazırlık koşullu etkileşim kurallarının yanı sıra arabuluculuğun nasıl uygulanacağı da irdelenmesi gerekir. Çünkü bu şekilde çeviri yoluyla aktarımlar, ülkeler hakkında gerçekleri aktarmaktadırlar.

Senkbeil / Engbers kültürlerarası bir araç olarak "dil arabuluculuğunu" (*Sprachmittlung*)¹⁴ önermektedir. Böylece, yabancı dil öğretimi kültürlerarasılıkta daha fazla katma değer sağlar. Bu da dil arabuluculuğunda, otantik bir durum yaratıldığında gerçekleşebilir.

Bu kapsamda, gelişen kavramların ve öğretim materyallerinin yenileştirilmesi de düşünülebilir. Dil öğretim metotlarının uygulanması yanında, çok dilli bir toplum da kültürlerarasılıkta önemli rol oynayabilir.¹⁵

Sınıfta dil arabuluculuğunun metodolojisini göz önünde tutarsak, etkili dilsel iletişim faaliyetleri, özellikle az olan öğrenme grupları için uygundur. Kültürlerarası eğitimde önceki bilgiler, basit yazılı biçimde öğrenciyi motive etmek ve farkındalık uyandırmak için ödev olarak kendilerine verilir.

¹³ Karsten Senkbeil ve Simona Engbers, *Sprachmittlung als interkulturelle Kompetenz - Interkulturelle Kompetenz durch Sprachmittlung* Forumsprache 6/2 (2011): 47.

¹⁴ A.g.e.

¹⁵ A.g.e., 54.

Arabuluculuk sonrası faaliyetler olarak, basit ve oldukça kısa yazılı olanları öneriyoruz. Aynı kültürlerarası öğrenme içeriğinin bulunduğu arabuluculuk görevlerini birbirine bağlayarak, sözlü (iletişimde) arabuluculukta meydana gelenler yeniden ele alınarak konsolide edilir.

Görüldüğü gibi dil eğitimi ve öğrenimi kültürlerarasılıkta önemli bir faktör ve “çeviri” yolu ile iletişimi sağlamada vaz geçilmez bir unsur olarak görülmektedir.

Kültürlerarasılıkta Dil- Edebiyat ve Çeviri Faktörü

Çok kültürlülüğün veya kültürlerarasılığın temel iletişim kaynağı “dildir”. Her zaman olduğu gibi çağımızda da dil, kültür aktarımında yegâne ve önemli bir unsur olarak konumunu korumaktadır.

Kültürlerarasılığın tüm yönlerinin ve katmanlarının gerçekleşmesinde dil ve edebiyat daima belirleyici olmuştur.

Bu bağlamda uluslar ve kültürler birbirlerini daha yakından tanıyarak ön yargıları tamamen değilse bile önemli ölçüde o azaltabilirler. Bu alanda, dünyanın hemen hemen her yerinde ulusal ve uluslararası etkinlikler yapılmakta ve olumlu katkılar amaçlanmaktadır.

Bu girişimler, kültürler ve uluslararası oluşan ön yargılardan arınmak, dünya barışı ve huzurlu bir gelecek için gerekli görülmektedir. Bu, ön yargıların yüz yıllar öncesine dayandığı da bilinmektedir. Ancak günümüzde var olan teknolojik ve bilimsel çalışmalar, dil ve edebiyat aracılığı ile bu ön yargı duvarlarını aşmak hiç de zor olmasa gerek.

Kültürler karşılaşması ve ön yargı dendiğinde, Doğu-Batı kültürleri aklı gelmektedir. Bu eksende var olan önyargıların tamamen bilgisizlikten ve hoşgörüsüzlükten kaynaklandığını söylemek olasıdır. Özellikle XVI. yüzyıldan itibaren batının doğu üzerine kurguladığı “Oryantalizm” çalışmaları bu ayrımcılığı ve ötekileştiriciliği körüklemiştir. Oryantalist görüşe göre “doğu geri kalmıştır, yeniliğe kapalıdır ve modern yaşama ayak uyduramaz. Öyleyse biz onları yönetmeliyiz ve yönlendirmeliyiz.” iddiaları ile doğuyu ötekileştirmiş aşagılamıştır.¹⁶

Ancak yanlı ve ön yargılı olmayan Oryantalistlerin objektif çalışmalar yaptığını tanık olunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi kültürlerin tanıtılmasında önemli ve olumlu katkılar dil ve edebiyat aracılığıyla olmuştur ve olmaktadır. Hümanist bakış açısıyla çalışmalar yapan ve doğu kültürünü batıya tanıdan böylece var olan ön yargıları azaltmaya çalışan Oryantalistler de vardır. (Hammer-Purgstall, Rückert, Goethe, Platen, Bodenstedt ve Schimmel vb.) Bu bağlamda, Rückert’in dizeleri daha da önem kazanmaktadır.

¹⁶ Onur Bilge Kula, *Batı Edebiyatında Oryantalizm I-II*. (İşbankası Kültür Yayınları, 2011).

Dünya Edebiyatı ancak Dünya barışıdır.
Sevgili oğlum, dil bilimi tüm bilimlerin temelidir, bilesin
İster başta ister sonda olsun her zaman aynıdır.¹⁷

Hammer-Purgstall (1774-1856) Avusturyalı diplomat, tarihçi ve bir tercümandır. Goethe ve Rückert için doğu edebiyatı alanında temel bilgi kaynağı olmuştur. Her iki Alman şair ve düşünür O'ndan Arapça öğrenmiş ve doğu hakkında bilgi almışlardır. Hammer, İstanbul'da, Avusturya Başkonsolosluğu'nda tercümanlık yapmış, Osmanlı tarihi hakkında bilgi toplamış ve sonuçta "*Osmanlı Tarihi*" eserini oluşturmuştur. Bu arada Mevlana hakkında edindiği bilgilerle ona karşı hayranlık duymuş, "*Divan-ı Kebir*'den ve *Mesnevi*'den Almanca'ya çeviriler yapmıştır. (Bu çevirilerin bir çoğunu Rückert şiirleştirerek Almancaştırmıştır. Bu kapsamda aşağıda bir örnek sunulmuştur)

Hammer'in Oryantalizm hakkındaki görüşleri ise kısaca şöyledir:

Bizim heyecanlı çalışmalarımızın ışığı doğudan yükselmiştir...şiirin kaynağı doğudan fıskırmış, batıda ve kuzeyde oluşunlarla kaynaşıp Oryantalizmi derin bir şekilde etkilemiştir. Sonuçta ilginç birleşimler ortaya çıkmıştır...¹⁸

Aynı doğrultuda Hammer'in Goethe için sözleri de şöyledir:

Bu hayat kaynağının sahibi Doğu-Batılı Goethe,
İki denizi kaynaştırmayı bilmiş,
Engin maharetiyle Doğu-Batı okyanusunu şiirlere dökmüştür.¹⁹

Hammer, Doğu-Batı Divanını, doğu ile batıyı birleştiren bir halka olarak tanımlamaktadır. Osmanlı toplumunun kültürel yapısına yakınlık duymasının örneğini, Viyana yakınlarındaki mezar taşının Arap harfleri ile yazdırması ve taşın Osmanlı tarzında yaptırılmış olmasında görülebilir. Viyana yakınlarında Kolosternburg mezarlığındaki Kabrinde vasiyeti üzerine Arapça "*Burada üç dilin tercümanı Hammer'in oğlu Yusuf yatmaktadır*" yazılıdır.

Friedrich Rückert (1788-1866) 32 farklı yabancı dile hakimdi. (Arapça, Hintçe, Farsça, Türkçe, Sanskritçe, Süryanice vb.) Bu özelliği doğu kültürünü yakından tanımasını ve doğu dillerinden Almanca'ya sayısız tercüme yapmasını sağlamıştır. Böylece Rückert, yabancı dilin kazanılmasıyla kişinin farklı kültür ve edebiyat kaynaklarından yararlanarak kendini ulusal sınırlardan uluslararası sınırlara taşıyabilmenin mümkün olabileceğini göstermiştir.

¹⁷ Helmut Prang, Rückert als Diener und Deuter des Wortes. (Schweinfurt, 1963), 13-14.

¹⁸ Annemarie Schimmel, *Weltpoesie ist Weltversöhnung*, 9.

¹⁹ Leopold Magon, *Goethes "West-Östlicher Divan" und Rückerts "Östliche Rosen"*. Bd I. (Rückert Gesellschaft Schweinfurt-Wiesbaden, 1988): 311.

Rückert, İslam tasvvufundan(mistisizminden) Purgstall'den daha fazla etkilendiğini, Mevlana'dan yaptığı çevirilerde ve ona yaptığı övgü dizelerinde göstermektedir:

Kalbim, maden ocağı ve darphanedir,
Kalbime saf ve gerçek altınlar basıyorsun, ey Celâleddin!
Biz baharın kurtarıcı nefesini bekler dururduk,
Seninki doğudan batıya geliverdi, ey Celâleddin!.
Ey Celâleddin, sen şarkın merhem tüccarısın,
Ben de batıda bir dükkân açtım, bilesin.
Karşı gelemeyeceğın davet ey sevgili
Celâleddin'in şiiiridir, uzaklaşma, gel ondan uzaklaşma!²⁰

Rückert, Mevlana'nın hoşgörüsünü içine olabildiğince sindirmiş olarak düşüncelerini dizelere de dökmüştür:

Mecusi, Brahman, Hıristiyan ve Müslümanım,
Sen de benim giivencemsin,gel uzaklaşma
Hint tapnaklarında, Camilerde ve Kilisede yöneldiğim,
Sadece senin yiüzündür, gel uzaklaşma!²¹

Doğu inanç dünyasını eserlerinde yakından işleyen Rückert, her üç semavi dine olan yakınlığını böylece açıklıyordu. Öte yandan genel din bilgisini aşağıdaki dizelerde belirtir.

Ben de cennette idim, o ünlü çift oradayken,
Yılan oraya sızmuştu ya, o zaman;
Sevgim yücedir benim!
Firavun kızıl denize gömüldüğünde,
Musa'nın ellerini havaya ben kaldırdım;
Sevgim yücedir benim!
Gemide Nuh ile, çeşmede Yusuf ile
Gökyüzünde İsa ile birlikteydim;
Sevgim yücedir benim!
Muhammed gökyüzünün katlarını dolaştığında,
Yedinci katta beni gördü,
Sevgim yücedir benim!²²

Burada Rückert, Oryantalizme edebiyat ve mistik alanında önemli bir açılım getiriyordu. Sadece Doğu kültürünü, düşünce dünyasını batıya aktarmıyor, aynı zamanda kültürler arası bir misyon da yüklenmiş oluyordu. Bugün buna "Kültür Elçisi" deniyor. Rückert'in Mevlânâ için yazdığı

²⁰ Friedrich Rückert, *Gesammelte Poetische Werke in 12 Bden*. Bd V. (Sauerlaender's Verlag F/M, 1882), 234-258.

²¹ A.g.e., 286.

²² Friedrich Rückert, *Gesammelte Poetische Werke in 12 Bden*, 227.

gazellerindeki övgü dizeleri ise bu görüşü daha çok pekiştirmektedir. Ayrıca Doğu edebiyatı unsuru olan “Gazel” şiir tarzını Alman edebiyatına kazandıran da yine Rückert olmuştur:

Gazel Formu!

İlk kez bahçende yetştirdiğim yeni şekil,

Ey Almanya! zengin çelenginde hiç de fena durmayacak

Bazıları benden sonra bunu, başarı ile deneyecekler!²³

Rückert, Hammer’ın Mevlana’nın, “Divanı Kebirden” yaptığı bir çokşiiirleri tekrar Almancaştırarak daha şiirsel olarak düzenlemiştir. Bir örnek: (Chosch mi girisi her taraf es halkai mani mekün)

Hammer.172/4 Türkçesi

Sevinerek uzaklaşıyorsun dairemizden, gel bizi terk etme!

Gün gibi aydınlık sevgi saçyorsun etrafa, biz ise gece gibiyiz ardında

Bilirisin sen, neredeyse biz oraya koşarız, gel bizi terk etme!

Ey İlkbahar güneşi! muhteşem görkemlilikle bahçeleri bezedin.

Biz ise, sensiz soğukta donarak kaldık,gel bizi terk etme!

Ey Güneş! Sen dadımızın evinde bize gölgesin,

Çünkü sen olmadan, ey dadımız! biz yalnızız, gel bizi terk etme!

Rückert: 206/4-Türkçesi

Ayağın dairemizden kaçıyor,, ne olur uzaklaşma bizden!

Aklın hep kaçmayı düşünüyor, ne olur uzaklaşma bizden.

Ey İlkbahar güneşi! Işık süsleriyle bahçeleri süsledin,

Biz sensiz buzlara batarız, ne olur uzaklaşma bizden!

Sen gölge evizimdeki dadımız Güneş!

Sen olmadan, yiyeceğimiz ve içeceğimiz yok,(yoksul kaldık),

Ne olur uzaklaşma bizden!²⁴

Kültürler kaynaşmasının önemli ve mümkün olduğunu Rückert birçok şiirlerinde açıkça belirtmiş ve doğu kültürünü batıya taşıyan ve tanıtanların başında gelmektedir. Ondandır sonra yakın tarihimizde aynı çizgiyi sürdüren diğer bir alman Doğubilimcisi de **Annamarie Schimmel’dir. Annemarie Schimmel** (1922-2003) Erfurt kentinde doğmuştur. Bu kent kendinden önce doğu ile yakından ilgilenen Goethe ve Rückert’in de önemli eserler verdiği tarihi ve kültürel dokusu zengin olan bir Kenttir. Son dönemlerini Bonn’da geçiren dünyaca ünlü doğu bilimci, düşünür, yazar, şair ve bilim insanı **Annamarie Schimmel** kendini doğu kültürlerinin tanıtılmasına adanmıştır. Bu alanda sayısız yapıtlar ortaya koyarak 2003 yılında Bonn’da ölmüştür.

Onun yapıtları, doğu kültürünün batıda tanıtılmasına, kendi iç dünyasının aydınlanmasına ve doğunun batı ile kültürel buluşmasına hizmet

²³ A.g.e., 200.

²⁴ A.g.e., 206.

etmiştir. Barış ödülünü alma münasebetiyle 1995 yılında yapmış olduğu konuşma bir manifesto niteliğindedir.

Schimmel, henüz 15 yaşında iken Arapça öğrenmeye başlamıştır. Altı doğu dilinden yaptığı sayısız çeviriler, Almanca, İngilizce ve Türkçe’de yayımlanmıştır. Ankara Üniversitesinde öğretim üyesi iken bir Türk ile evlenerek “Tari” soyadını almış daha sonra boşanmıştır.

Annemarie Schimmel, Kültürlerarasılıkta önemli katılımlar sağlamıştır. Onun, 1995 yılında zamanın alman Cumhurbaşkanı’nın huzurunda yaptığı konuşmada doğu kültürü hakkındaki görüşlerini şöyle açıklar:

Benim doğu kültürü yanı İslam hakkında oluşmuş görüş ve düşüncelerim, sadece doğu kültürüne ait edebiyat ve sanat eserlerini araştırmak, incelemekten kaynaklanmaz, aynı zamanda, gittiğim yerlerde, Türkiye, Pakistan, İran, Hindistan, gibi ülkelerin insanlarıyla tanışıp kaynaşmaktan ve beni sevgiyle karşılayan halklarının sıcaklığından oluşmaktadır²⁵

Burada Schimmel; sanki Herder’in kendinden yüz yıllar önce söylediklerini kendine rehber edinmiş gibi doğu kültürünü bizzat giderek araştırdığını, incelediğini belirtmektedir. Bu tutum ve görüşlerinden dolayı Almanya’da haksız eleştiriler maruz kalmıştır.

Yine farklı edebiyatların ve kültürlerin, karşı karşıya gelen insanların yüreklerinde bir yakınlaşma ve anlaşmanın nasıl uyandığını Schimmel’in aynı konuşmasında anlatı:

İstanbul’u köşe köşe, bucak bucak, beş yüzyıl boyunca bu güzel kent için yazılan şiirlerden öğrendim.

Pakistan’ın kültürünü şiir dizeleriyle öğrendim. 1979 yılında Tahran’da ABD elçiliğinde tutsak olanlar arasında Harvord Üniversitesinde bir öğrencim de bulunuyordu. Öğrencim Muhafıza Hafızdan, Mevlana’dan Iqbal’dan Farsça şiirler okuyunca, İranlı Muhafızın tutumu ona karşı yumuşamıştı. Burada ortak konuşulan dilin ve algılamaların önyargıları nasıl yumuşattığını, şiirin edebiyatın insanları nasıl yakınlaştırdığını görmekteyiz.²⁶

Schimmel, ünü sınırlarımızı aşmış dünyaya mal olmuş Mevlana’nın (Muhammed Celaleddin Rumi (1207-1273) dünyaya özellikle Almanya’ya tanıtılmasında büyük emekleri olmuş bu alanda sayısız eserler ve seminerler vermiştir.

Türk edebiyatından, felsefi ve mistik (tasavvufi) çevirileri olmuştur. Bir Mevlâna uzmanı olarak edebiyat ve tasavvuf tarihinde yerini korumaktadır. Herkes, onu bir Mevlâna tutkunu olarak bilir.

Bir şiirinin başında şöyle seslenir Mevlana’ya:

²⁵ Annemarie Schimmel, “Börsenblatt f. den deutschen Buchhandel”. Heft 85 F/M. (1995): 85.

²⁶ Annemarie Schimmel, “Börsenblatt f. den deutschen Buchhandel”, 85.

Senin yüce makamına ulaşamaz ellerim,
Bunun için önünde diz çöker yüzüğünün tozunu öperim²⁷

Sonuç

Kültürlerin yakınlaşmasını ve çok kültürlü toplumlarda yaşanmasının adeta olanaksız olduğunu savunan görüş ve iddialar ortaya atılırken, hümanist görüşle bu iddiaların tutarsız olduğunu ortaya koyan şair, düşünür ve yazarların da olduğuna tanık olunmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden sayılabilecek Hammer, Rückert ve Schimmel'in çalışmalarından ve görüşlerinden örnekler verilmiştir.

Birlikte yaşam (Koexistenz) için, ön yargıların ve bilgi kirliliğinin ortadan kalkması ve her kültürün birbirlerini daha iyi tanınması gerekmektedir. Doğu-Batı bir kafanın iki yarısı gibidir. İkisi bir bütünü oluşturur. İnsanlık hangisinden vaz geçebilir ki? Doğu, bilgi eksikliğini; batı ön yargılarını aşabilse. Birlik olmasa bile hoşgörünün tesis edilmesi mümkün olabilirdi.

Çok kültürlülük günümüzde her alanda irdelenen bir olgu haline gelmiştir. İnsanlık bu olgudan uzak yaşayamaz hale gelmiştir. Kişi çok kültürlülüğü günlük yaşamında, giyimde yiyeceklerde kullandığı araç gereçlerde özellikle iletişim alanında kullanmak ve yararlanmak durumundadır. Çok kültürlülüğü yaşayan toplumlar kültürlerarası iletişimi de tüm yaşamına yansıtmaktadır. Bu olumlu kazanımlar yanında ötekileştirme ve aşağılama süreçlerinin de gündeme geldiği görülmektedir. Böylece "kültürler çatışması" ister istemez ortaya çıkıyor. Bu da toplumların birlikte yaşama sürecini olumsuz etkilemektedir.

Bununla beraber, kültürlerarasılıkta Dil- Edebiyat ve Çeviri Faktörünün önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Kültürlerin yakınlaşmasını ve çok kültürlü toplumlarda yaşanmasının adeta olanaksız olduğunu savunan görüş ve iddialar ortaya atılırken, hümanist görüşle bu iddiaların tutarsız olduğunu ortaya koyan şair, düşünür ve yazarların da olduğuna tanık olunmaktadır.

Bunlardan en önemlilerinden sayılabilecek Hammer, Rückert ve Schimmel'in çalışmalarından ve görüşlerinden örnekler verilmiştir.

Birlikte yaşam (Koexistenz) için, ön yargıların ve bilgi kirliliğinin ortadan kalkması ve her kültürün birbirlerini daha iyi tanınması gerekmektedir.

Doğu-Batı bir kafanın iki yarısı gibidir. İkisi bir bütünü oluşturur. İnsanlık hangisinden vaz geçebilir ki? Doğu, bilgi eksikliğini; batı ön yargılarını aşabilse. Birlik olmasa bile hoşgörünün tesis edilmesi mümkün olabilirdi.

²⁷ İlyas Öztürk ve Hasan Akay, Mevlana'nın Dayanılmaz Davetine Katılmak. (İstanbul: 3f Yayınları, 2007), 193.

Kültürlerarasılıkta ötekilik ve ötekileştirme insan haklarını ihlal etme durumunda uygulanmış olması insanlık tarihinin onulmaz yarasıdır. Bu sürecin sömürgeciliği meşru kılma ve kolaylaştırma amacına yönelik olması da işin başka bir acıklı boyutu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmamızda kültürler arasılıkta ötekileştiriciliğin hangi boyutlarda uygulandığını ve bu sürece maalesef olumsuz katkılarda bulunmuş oryantalist görüşlere yer verilmiştir. Maalesef bu görüş ve yaklaşımların günümüzde de devam ettiğine vurgu yapılmıştır.

Sonuç olarak, toplumlar çok kültürlülükten uzak kalamayacağına göre, kültürler arası yaşamayı da çatışma, ötekileştirme ve aşağılama yapmama bilincinde olması gerekmektedir. Bu sürece politikacıların olumlu katkılarının olması kültürlerarası çatışmayı önemli ölçüde azaltabilir.

Kaynakça

- Cubitt, S. *The Third Text Reader on Art, Culture and Theory*, 2016.
- Jhally, S. Edward Said İle 'Oryantalizm'e Dair (Roportaj). Çeviren: Adem Köroğlu. *Necmettin Erbakan Üniv. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41, (2006): 167-178.
- Kula, O. B. *Batı Edebiyatında Oryantalizm I-II*. İşbankası Kültür Yayınları, 2011.
- Magon, L. *Goethes "West-Östlicher Divan" und Rückerts "Östliche Rosen"*. Bd I. Rückert Gesellschaft Schweinfurt-Wiesbaden, 1988.
- Oguibe, O. *Global Visions Towards a New Internationalism in the Visual Arts*, 1994.
- Özbent, S. *Transkulturalitaet in der Translation*, Nobel Bilimsel Eserler, 2020.
- Öztürk İ. ve Akay, H. *Alman Oryantalizmi*. Ankara: Vadi Yayınları. 2. Baskı, 2015.
- Öztürk, İ ve Akay, H. *Mevlana'nın Dayanılmaz Davetine Katılmak*. İstanbul: 3f Yayınları, 2007.
- Pao, Dana., Wong, S. & Teuben-Rowe S., *Identity Formation for Mixed – Heritage Adults, Implications for Educators, TESOL Quarterly*, Vol 31, Teuben-Rowe Sharon No3 (1997): 622-631.
- Prang, H. *Rückert als Diener und Deuter des Wortes*. (Schweinfurt, 1963).
- Rückert, F. *Gesammelte Poetische Werke in 12 Bden*. Bd V. (Sauerlaender's Verlag F/M 1882).
- Schimmel A. "Weltpoesie ist Weltversöhnung". (Schweinfurt: Vereröffentlichung des Förderkreises der Rückertgesellschaft E.V., 1967).
- Schimmel A. *Orientalische Dichtung in der Übersetzung* (Bremen: Friedrich Rückerts Schünemann Verlag, 1963).
- Schimmel A. *Börsenblatt f. den deutschen Buchhandel, Heft 85 F/M*, (1995).
- Senkbeil, K. ve Engbers, S. Sprachmittlung als interkulturelle Kompetenz –Interkulturelle Kompetenz durch Sprachmittlung *Forumsprache* 6/2011, ISSN 1868-0852 [Ausgabe 06 / 2011] ISBN 978-3-19-546100-9, 3. Jahrgang, No 2, (<https://onedio.com/haberhttps://www.kreatifbiri.com/oteki-otekiler-ve-otekilestirme/>)
- Szeluga, A. Zum Faktor, Kultur"im sprachlichen Verarbeitungsprozess. (*Interkulturelle Kommunikation*) *Sprache und kultur als gemeinsames Erbe im Grenzgebiet studia germanica gedanensia* 21, Sonderband 5 (2020): 114-115.
- Thanasoulas D. The Importance of Teaching Culture in The Foreign Language Classroom, *Radical Pedagogy*, ISSN: 1524-6345, (2001).
- Thierse W. "Dialog der Kulturen" in *Deutschland Magazin D Nr:2* (2002).
- Žižek, S. "Multiculturalism or the Cultural Logic of Multinational Capitalism?", (1997).